

İran-İsrail Çatışması: Tarafların Stratejik Öncelikleri ve Olası Sonuçlar

Prof. Dr. Veysel AYHAN

SESA Enstitüsü Direktörü

Rapor

SESA
Enstitüsü

Sosyal Ekonomik ve Siyasal Araştırmalar Enstitüsü
Institute of Social Economic and Political Research

İran-İsrail Çatışması: Tarafların Stratejik Öncelikleri ve Olası Sonuçlar

Prof. Dr. Veysel AYHAN

SESA Enstitüsü Direktörü

Bolu Abant İzzet Baysal Üniv. Öğretim Üyesi

<https://sesa.org.tr/>

Arka plan

13 Haziran sabahı, İsrail Silahlı Kuvvetleri İran İslam Cumhuriyeti'ne karşı çok boyutlu ve yüksek yoğunluklu bir hava saldırısı düzenledi. Bu saldırı, Uluslararası Atom Enerjisi Kurumu (IAEA) İran'ın, nükleer silahların yayılmasının önlenmesine yönelik yükümlülüklerini ihlal ettiğine dair aldığı karardan 1 gün sonra gerçekleşti. Raporda söz konusu ihlalin 20 yıldan sonra ilk defa gerçekleştiğinin altı çizildi. IAEA kurulunda yer alan 35 ülkeden 19'u karar lehine oy kullandı. Raporda İran, yüzde 60 oranında zenginleştirilmiş uranyum stokunu sahip olduğu ve bunun üç haftada nükleer silah üretmeye yeterli miktar olduğu belirtildi. Saldırı aynı zamanda ABD ile İran arasında Umman'da yapılması planlanan nükleer müzakerelerin altıncı turundan yalnızca birkaç gün önce gerçekleşti. Bu bağlamda saldırı, İsrail'in bölgesel caydırıcılığını yeniden tesis etme ve İran'ın nükleer kapasitesini askeri yollarla sınırlandırma yönündeki uzun vadeli güvenlik doktrini çerçevesinde gerçekleştirildiği ileri sürülmektedir.

Saldırıların ilk gününde İsrail kaynaklarına göre, 200'ün üzerinde savaş uçağının katıldığı operasyonda yaklaşık 100 hedefe 330'dan fazla hassas güdümlü mühimmat ile saldırı gerçekleştirilmiştir. Saldırı sonrası tüm uçakların güvenli bir şekilde geri döndüğü de ifade edildi. Hedef alınan noktalar arasında Natanz Nükleer Zenginleştirme Tesisi, Şiraz'daki füze üretim merkezleri, askeri karargahlar ve Devrim Muhafızları Ordusu'na (DMO) ait kritik altyapılar yer almıştır. İlk saldırılarda İran hava savunma sistemi herhangi bir karşılık veremedi. İddiaların başında elektronik sistemin İsrail tarafından çalıştırılmaz hale getirildiğidir.

Uluslararası toplum saldırının boyutu ve süresine dönük değerlendirmelerde bulunurken İsrail tarafından yapılan açıklamalarda saldırıların süreceği belirtildi. İsrail daha sonraki günlerde askeri hedeflerin yanında ekonomik ve enerji sektörlerini de içerisine alacak şekilde saldırılarını genişletti. İran ise elindeki balistik ortam menzilli süpersonik ve hipersonik füzelerle saldırılara cevap verdi.

İran ve İsrail tarafından yapılan resmî açıklamalarda saldırılarda özellikle İran tarafında birçok askeri tesisin, nükleer tesislerin, istihbarat birimleri ve diğer kamu kurumlarının hedef alındı anlaşılmaktadır. İsrail saldırıları sırasında İran Silahlı Kuvvetleri Genelkurmay Başkanı Tümgeneral Muhammed Bakır, DMO Başkomutanı Tümgeneral Hüseyin Selami, Hatem'ül Enbiya Merkez Karargâh Komutanı Tümgeneral Gulamali Reşid, Devrim Muhafızları İstihbarat Kurumu Başkanı Muhammed Kazım gibi üst düzey askeri liderler öldürüldü.

Ayrıca, İran'ın nükleer programında kritik roller üstlenen bilim insanları da ilk saldırılarda hedef alındı. 13-16 Haziran arasında nükleer programda yer alanda yaklaşık 20 bilim insanı öldürüldü. Bu durum, İsrail'in askeri hedefleme kapasitesinin yalnızca fiziksel altyapılarla sınırlı olmadığını, aynı zamanda stratejik aktörleri ve karar alma mekanizmalarını da doğrudan hedef alabildiğini göstermektedir.

İsrail saldırılarına ilk gün karşı koymada ve cevap vermede yetersiz kalan İran, saldırıların ikinci gününde kısmi düzeyde hava savunma sistemlerini çalıştırmayı başardı. 14 Haziran'da ise İsrail'e yönelik ilk saldırısını gerçekleştirdi. Yapılan açıklamaya göre İran saldırısı insansız hava araçları ve füzelerle gerçekleştirildi. Saldırlardan sonra yapılan açıklamada İran'ın meşru müdafaa hakkını kullandığının altı çizildi. İran Cumhurbaşkanı Dr. Mesud Pezeşkiyan, saldırı sonrasında yaptığı ulusal sesleniş konuşmasında, İran İslam Cumhuriyeti'nin bu "vahşi saldırı" karşısında sessiz kalmayacağını ve meşru müdafaa hakkını uluslararası hukuk çerçevesinde kullanacağını dile getirmiştir. Bir diğer deyişle İran İsrail saldırımadıkça yeni saldırılarda bulunmayacağını üstü örtülü açıklamaktaydı. Ancak İsrail'in saldırılarını sürdürmesi üzerine İran'da İsrail'e yönelik süpersonik ve hipersonik füzeler kullanmaya başladı. Ancak uluslararası gözlemciler İran saldırılarının İsrail'in askeri kapasitesine zarar vermekten uzak olduğu ifade etmektedirler. İran tarafından yapılan açıklamalarda İsrail'in saldırılarını sürdürmesi durumunda daha ağır sonuçlarla karşı karşıya kalacağı açıklandı. Diğer bir deyişle İran elindeki daha yıkıcı silahları ve stratejileri hayata geçirmediğini ifade etmekteydi. Ancak askeri analistler İran'ın askeri karşı koymada yeterli teknolojik kapasiteye ve mühimmata sahip olmadığını ifade etmektedir.

İsrail saldırıları İran'ın 1980-1988 İran-Irak Savaşı'ndan bu yana kendi topraklarında karşılaştığı en kapsamlı askeri müdahale olarak değerlendirilmektedir. Bu durum, İran'ın uzun süredir sürdürdüğü "stratejik derinlik" doktrini çerçevesinde savaşları kendi sınırları dışında, özellikle vekil aktörler aracılığıyla yürütme stratejisinin artık sürdürülemez hale geldiğini ortaya koymaktadır. İran'ın iç güvenlik kapasitesindeki zayıflık, özellikle MOSSAD'ın ülke içinde sahip olduğu istihbarat kapasitesi ve operasyonel esnekliği ile bir kez daha gözler önüne serilmiştir. İran rejiminin hem bilgi güvenliği hem de iç istihbarat kontrolünde ciddi açıklar verdiği söylenebilir. Aynı zamanda yıllardır askeri ve ekonomik yaptırımlarla karşı karşıya olan İran'ın savunma kapasitesinin oldukça zayıf olduğu ortaya çıkmıştır. Bu durumda İran'ın öncelikleri arasında İsrail'in saldırılarını durdurmak ve diplomatik kanalları mümkün olan en kısa sürede yeniden açmak olarak değerlendirilmektedir.

İsrail'in Operasyonel Hedefleri ve Askeri Rasyonalite

İsrail Başbakanı Binyamin Netanyahu saldırı sonrasındaki yaptığı açıklamaları, İsrail'in bu operasyonu **bir varoluşsal tehdit** algısıyla gerçekleştirdiğini belirtti. Netanyahu, İran'ın nükleer silah edinme çabalarının gelecek nesiller için kabul edilemez bir tehdit oluşturduğunu ve bu tehdidin derhal bertaraf edilmesi gerektiğini vurguladı. İsrail'in açıklamaları IAEA'nın raporlarından sonra geldi. Bu bağlamda İsrail'in 1980'lerden itibaren İran'ı İsrail açısından varoluşsal bir tehdit olarak tanımlayan ve İran'ın vekilleriyle aracılıyla dolaylı olarak karşı karşıya geldiği Tahran'ı ilk kez doğrudan hedefe yerleştirmiş oldu. Dolayısıyla İsrail'in son 40 yıldır İran ile doğrudan bir savaşa hazırlandığını ifade etmek yanlış olmazsa gerek. İsrail saldırısı taktiksel değil stratejik amaçlar içermektedir. İsrail uzunca bir dönemdir İran saldırısını gündeme getirmiş ancak bölgesel ve uluslararası dinamikler İsrail saldırısı için uygun koşullarda değildi. Saldırının Haziran 2025'de gerçekleştirilmesi İsrail açısından koşulların saldırı için uygun hale geldiğini göstermektedir. Bu kapsamda değişen iç, bölgesel ve uluslararası parametreler İran'ı saldırıya açık hale getirmiştir. Değişen koşulların başında İran'ın ileri savunma stratejisinin çökmüş olması, Trump'ın İsrail yanlısı açık politikaları, İran içerisinde gerçekleşen rejim karşıtı muhalefet hareketlerini sayabiliriz. Özellikle Hizbullah'ın askeri ve siyasi alanda zayıflatılması, Esad rejiminin devrilmesi, Sadr gibi Iraklı hareketlerin Arap ittifakına kayması, Husilerin etkisizleştirilmesi İran'ın İsrail karşısında 1980'lerden itibaren kurduğu savunma stratejisinin çöktüğü anlamına gelmektedir. Öte yandan uluslararası alanda ise Rusya'nın Ukrayna savaşını bitirememesi, Çin'in ekonomik ve askeri olarak Amerikan baskısı altına alınması, Trump yönetiminin İsrail yanlısı politikaları ve saldırıya açık destek vermeleri oldukça önemlidir.

İran içinde ise devrime olan halk desteğinin zayıflaması oldukça önemlidir. İran rejimi içerde ciddi bir değişim baskısıyla karşı karşıyadır. Rejime yönelik ilk ciddi toplumsal muhalefet İran Yeşil Hareketi ya da Fars Baharı olarak bilinen Haziran 2009 İran cumhurbaşkanlığı seçimlerinden sonra ortaya çıkan ve 2010'un başına kadar süren halk protestolarıdır. Cumhurbaşkanı adayları Mir Hüseyin Musavi, Mehdi Kerrubi ve dini alanda da Büyük Ayetullah Hüseyin Ali Montazeri desteklediği gösteriler kısa sürede reform taleplerini aşarak rejimin kendisine yönelmişti. 2010 yılında İran rejimi protestoları kontrol altına almayı başarmasına karşın, gösteriler farklı zamanlarda yaşanmaya başladı. En son 2022'de Mahsa Emmini'nin ölümü sonrasında başlayan gösteriler kısa süre tüm ülkeye yayılmış ve olaylar güç kullanılarak bastırılmıştı. Fars Baharı ile başlayan ve Mahsa Emmini isyanı ile devam eden rejim karşıtı gösterilerde temel motivasyon Reform talebinden ziyade doğrudan rejim değişikliği talebi oldu. Dolayısıyla 1979 devriminden sonra başlatılan Devlet-Millet Kaynaşması hedefi başarısız oldu ve rejim halk nezdindeki meşruiyetini ciddi oranda kaybetti.

Yukarıda sayılan parametreler İran'ı İsrail'in saldırısına açık ve savunmasız hale getirmiştir.

Bu saldırı, İsrail'in Ortadoğu'yu güç yoluyla yeniden şekillendirme girişimlerinin bir devamı olarak değerlendirilebilir. Son yıllarda İsrail, İran ile milis kuvvetleri üzerinden yürüttüğü savaşı büyük ölçüde tırmandırmış; özellikle Hizbullah'a yönelik saldırılar, Esad rejimin devrilmesine zimmi destek vermiş ve İran içerisinde de suikast, bomba ve hava saldırılarıyla üst seviyeye çıkartmıştı. Dahası, İsrail bu saldırılardan sonra ciddi bir misillemeye karşışmamış, bu da Netanyahu ve İsrail Savunma Kuvvetleri'ni (IDF) daha da cesaretlendirmiştir. Dolayısıyla İsrail yönetiminin 13 Haziran saldırısı sonrası kısa sürede duracağını beklemek gerçekçi görünmemektedir. İsrail'in daha ileri giderek İran'da rejim değişikliğini zorlayacağı bunu başaramadığı takdirde İran'ın tüm askeri kapasitesini Suriye'de yaptığı gibi yok etmeye yöneleceği ve İran'ı düzenli aralıklarla saldırıya açık hale getireceği öne sürülebilir.

Bu bağlamda İsrail'in saldırısının stratejik hedeflerini beş başlık altında toplanabilir:

1. İran'ın Nükleer Programını Durdurmak ve Tasfiye Etmek: İsrail'in birincil hedefi, İran'ın nükleer silah elde etme kapasitesini ortadan kaldırmak veya ciddi şekilde zayıflatmaktır. Bu bağlamda ilk saldırılarda Natanz Nükleer Zenginleştirme Tesisi'ne yönelik iki ayrı saldırı gerçekleştirildi. İsrail Ordusu Sözcüsü Avichai Adraee yaptığı açıklamada İran'a düzenledikleri saldırılarda ülkenin en büyük nükleer tesisi Natanz'ın yanı sıra İsfahan'daki nükleer tesisi de vurduklarını açıkladı. Daha sonra ikinci büyük tesis olan Fordo tesisi de vuruldu. İsrail bu iki tesis dışındaki diğer bölgelerdeki tesisleri de hedef aldı. İsrail tarafından yapılan açıklamalarda sivillerin söz konusu tesislerin bulunduğu yerleşim yerlerini terk etmesi uyarısı yapıldı. İsrail tarafından yapılan açıklamada nükleer tesislerin tasfiye edilmesi en öncelikli stratejik hedef olduğu açıklanmıştır.

İsrail bu hedefe ulaşmak için fiziksel yapıların yanı sıra programda görev alan bilim adamlarını da hedef almaktadır. İlk günkü saldırılarda Eski İran Atom Enerjisi Kurumu Başkanı ile altı nükleer bilim insanının hedef alındı. Saldırıların sürdüğü günlerde 14 nükleer bilim insanı daha öldürüldü. Dolayısıyla İsrail'in nükleer programı yalnızca fiziki olarak değil, aynı zamanda insan sermayesi bağlamında da etkisizleştirmeyi amaçladığını göstermektedir. Nükleer tesislerin hedef alınması, nükleer sızıntı riskine rağmen İsrail'in bu stratejik amacı uğruna büyük ölçekli insani kayıpları göze alabildiğini ortaya koymaktadır.

2. Füze Programını Zayıflatmak: İsrail'in ikinci stratejik amacı İran'ın balistik füze programını sonlandırmaktır. Bu bağlamda ilk günkü saldırılarda özellikle Şiraz'da yer alan füze üretim tesislerinin vurulması, bu amacın açık bir göstergesiydi. Daha sonraki günlerde Tebriz ve Kırmanşah dahil birçok bölgedeki füze üretim ve fırlatma rampaları hedef alındı. İran'ın Ekim 2024'te İsrail'e yaklaşık 200 balistik füze fırlatması ve bu saldırılarda hipersonik özellikli Fethah-2 füzelerinin kullanılması, İsrail açısından tehdit düzeyini maksimum seviyeye çıkarmıştı. Füze üretim tesislerinin vurulması, aynı zamanda gelecekteki olası caydırıcılığın asgari düzeye indirgenmesi yönünde stratejik bir müdahaledir. Dolayısıyla İsrail açısından nükleer zenginleştirme programının yanında füze sistemleri geliştirme tesisleri de ana stratejik hedefler arasında yer almaktadır. Nitekim 13 Haziran saldırıları sonrası İran karşı cevap olarak füze saldırısı dışında etkili herhangi bir saldırı içerisinde yer almadığı da açıktır. İran açısından füze sistemleri ve füze geliştirme tesisleri caydırıcılıkta en önemli unsur olarak öne çıkmaktadır.

3. İran'ın Askeri Komuta Yapısına Karar Alamaz Hale Getirmek: İsrail'in söz konusu saldırılarından üçüncü stratejik hedefinin İran'ın askeri ve istihbarat komuta ve kontrol zincirini kırmak ve liderini öldürmek olduğu açıktır. İsrail aynı anda hem Devrim Muhafızları hem de klasik İran Ordusu komutanlarını, Kudüs Ordusunu ve diğer askeri ve istihbarat birimlerini yöneten komutanları ve lideri hedef almıştır. Saldırılarda nokta operasyon yapabilmesi, İsrail'in koordineli ve yüksek istihbarat güdümlü bir saldırı yürüttüğünü ortaya koymaktadır. Komuta kademesinin hedef alınması, İran'da askeri emir-komuta zincirinde boşluklar yaratmakta ve kısa vadeli taktiksel üstünlük sağlamaktadır. Bu durum ayrıca İran'ın asimetrik savaş kapasitesini yöneten karar alıcıların zayıflatılmasına da yol açmaktadır. Bu operasyonda ön plana çıkan bir diğer husus ise İsrail'in saatler içerisinde İran'daki üst düzey askeri komutanları doğrudan hedef alabilmesidir. Dolayısıyla İsrail kendisine yönelik askeri adımlar atacak yapıları ve liderleri hem askeri hem de istihbarati olarak hedef alabilme kapasitesine sahip olduğunu göstermiş oldu. İsrail aynı zaman Ekim 2024 saldırılarından sorumlu tuttuğu askeri komutanları da bu saldırılar ile hedef aldığını göstermiş oldu. Saldırıların 4. Gününde ilk kez Ruhani liderin de hedef alınmak istediği basına yansıdı. Dolayısıyla savaşın gidişatına göre

askeri liderlerin yanında siyasi ve ruhani liderliğin de hedefler arasında yer alabileceği öngörülebilir.

4. Rejim İçi Baskı Oluşturmak ve De-Stabilizasyon: Dördüncü stratejik hedef, İran rejimi üzerinde içsel bir baskı oluşturmak ve rejim içi çözümleri tetiklemektir. MOSSAD'ın İran içerisindeki operasyonel kabiliyeti, İsrail'in sadece konvansiyonel değil, aynı zamanda hibrit savaş stratejileri kullandığını da ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, rejim karşıtı iç muhalefet gruplarının güçlendirilmesi, psikolojik harp unsurlarının devreye sokulması ve rejimin içeriden zayıflatılması hedeflenmektedir. Bu strateji, rejim değişikliğine doğrudan bir müdahaleyi değil, fakat içsel çözülmeyi teşvik etmeyi amaçlamaktadır. İsrail saldırıları bir yandan rejimi kendi içerisinde reforma ve değişime zorlarken diğer yandan da rejim karşıtı muhalif güçleri güçlü bir motivasyon kazandırabilir. Natenyahu' da yaptığı birçok açıklamada saldırıların amacının rejim değişikliğini içermediğini ancak sonuçlarının rejim değişikliğine yol açabileceğini ifade etmiştir.

5. İran'ın Ekonomik Altyapısına Zarar Vermek: İsrail'in beşinci stratejik hedefi ise zayıf oldukça zayıflamış olan İran ekonomik kaynaklarını daha da kötüleştirmektir. Bu bağlamda saldırıların üçüncü gününde İran'ın doğalgaz ve petrol tesislerine saldırılar düzenledi. İran medyası, İsrail'in İran'ın güneyindeki en büyük doğalgaz sahası olan Güney Pars'ı vurduğunu duyurmuştu. İran tarafı yaptığı bir diğer açıklamada ise petrol ihraç etmelerinin engellenmesi durumunda bölgedeki diğer devletlerin de ihracatının etkileneceği belirtildi. Bir diğer deyişle Hürmüz boğazının uluslararası enerji ticaretine kapatılacağı vurgulanmış oldu. Ancak son saldırıların İran ekonomisine büyük bir darbe olduğu açıktır.

Sonuç: Bölgesel Güvenlik Mimarisinde Yeni Bir Kırılma Noktası mı?

İsrail'in 13 Haziran'da İran'a yönelik gerçekleştirdiği saldırı, yalnızca iki devlet arasındaki gerilimin değil, aynı zamanda Ortadoğu'nun mevcut güvenlik mimarisinin dönüşümünde yaşanan kırılmanın en son ve belki de en ciddi örneklerinden biridir. Bu müdahale, klasik devletlerarası savaş paradigmasından ziyade, hibrit çatışmaların, vekâlet savaşlarının ve asimetrik tehdit algılarının şekillendirdiği *post-Westphalian* bir güvenlik ortamında değerlendirilmelidir.

İsrail Başbakanı Netanyahu ile İran Cumhurbaşkanı Pezeşkiyan'ın açıklamaları birlikte değerlendirildiğinde, iki aktör arasında tansiyonun daha da artabileceği, çatışma sarmalının büyüyebileceği ve kontrollü çatışmalardan topyekûn bölgesel bir savaşa geçiş olasılığının bulunduğu söylenebilir. Bu bağlamda Orta Doğu'da geleneksel güvenlik anlayışlarının yerini asimetrik, hibrit ve çok katmanlı tehdit tanımlarının aldığı bir döneme girildiği anlaşılmaktadır. İsrail'in İran'a yönelik saldırısı sadece iki devlet arasında değil, bölgesel ve küresel aktörlerin güvenlik mimarilerini yeniden düşünmelerine neden olacak ölçekte bir kırılmaya işaret etmektedir. Nükleer silahsızlanma, bölgesel denge, vekalet savaşları ve devlet dışı aktörlerin rolü gibi kavramlar bu yeni dönemin belirleyici parametreleri olacaktır.

Öte yandan, bu saldırının zamanlaması, IAEA'nın kararından bir gün sonra ve İran ile ABD arasında yürütülen nükleer müzakerelerin altıncı turuna denk gelmesi bakımından da çarpıcıdır. Bu durum, İsrail'in yalnızca askeri değil, aynı zamanda diplomatik bir çözüme karşı olduğunu ortaya koymaktadır. Bu anlamda, İsrail'in saldırısı, İran'la müzakere değil askeri mücadele stratejisine öncelik verdiğinin bir beyan niteliği taşımaktadır: Tel Aviv yönetimi, kendi

güvenlik çıkarlarını tehdit eden hiçbir bölgesel düzenlemeye —ister diplomatik ister askeri— rıza göstermeyeceğini açıkça ilan etmektedir.

İkinci olarak, bu saldırı İran'ın iç siyasal dengelerinde de ciddi kırılmalara yol açabilir. Askerî ve bilimsel elitin hedef alınması, Devrim Muhafızları'nın hiyerarşik bütünlüğünü zayıflatabilir; ancak aynı zamanda rejim içi dayanışmayı pekiştirme ve ulusal mobilizasyonu artırma riski de barındırmaktadır. 1979 İran İslam devrimi motivasyonu yüksek ve halk desteğini arkasına olan farklı grupların içerisinde yer aldığı bir devrim hareketiydi. Devrimden 1 yıl sonra Irak'ın İran işgali İslami rejimin kurulmasına giden süreci araladı. Saddam Hüseyin devrimci İran'a yönelik tam ölçekli bir işgal harekâtı başlattığında, Tahran'da iktidara gelen yeni liderler kısa sürede milyonlarca gönüllüyü savaş cephesine göndermeyi başarmıştı. Devrime ve yeni kadrolara olan inanç ve motivasyon İran'ın savaş kapasitesine yansımış ve 8 yılın sonunda topraklarını korumayı başarmıştı ancak aradan geçen 46 yılın sonunda hem rejim içeride ciddi meşruiyet kaybı yaşadı hem de son 20 yıldır yaşanan reform taleplerini güç kullanarak bastırdı. Dolayısıyla rejimin yeniden güçlü bir halk mobilizasyonu sağlaması güç olabilir.

Öte yandan rejim ilk etap ödünlerle saldırıları durdurmaya yönelebilir. Ancak doğrudan rejimin devrilmesi gündeme geldiğinde İran'ın bu saldırıya vereceği tepki, yalnızca askeri değil, aynı zamanda siber, vekil güçler üzerinden saldırılar veya deniz ticaret hatlarına yönelik misillemeler şeklinde çok katmanlı olabilir. Bu da bölgesel çatışmanın derinleşmesini, hatta İsrail-Lübnan, İsrail-Suriye ya da Basra Körfezi ekseninde yeni cephelerin açılmasını gündeme getirebilir. Şimdilik İran'ın karşı cepheyi genişletmeyeceği öngörülmektedir.

Son olarak, İsrail'in bu müdahalesi, halihazırda zayıflayan çok taraflı diplomasi ve kurumsal çözüm mekanizmalarının daha da itibarsızlaşmasına neden olabilir. Bu durum, sadece Ortadoğu için değil, Rusya-Ukrayna savaşından Tayvan krizine kadar genişleyen küresel güvenlik mimarisi için de olumsuz bir örnek teşkil etmektedir.

Sonuç olarak, İsrail'in İran'a yönelik saldırısı, kısa vadede askeri bir başarı olarak yorumlansa da orta ve uzun vadede hem bölgesel istikrarsızlığı artırma hem de uluslararası hukuk ve normlar düzenine ciddi zararlar verme potansiyeline sahiptir. Bu gelişmeler, Ortadoğu'nun on yıllarca sürecektir yeni savaşların içerisinde sürüklenmesine yol açabilir. Yaşanan realite bölgesel ve küresel aktörlerin artık daha kararlı, kapsayıcı, barışçıl çözüm ve demokratik değerleri içeren stratejiler geliştirmesini zorunlu kılmaktadır.